

Отримано: 6 листопада 2013 р.

Прорецензовано: 2 грудня 2013 р.

Прийнято до друку: 20 грудня 2013 р.

Пунько Б. М., Кошарська Н. М. Аналітична оцінка вартісних обсягів експорту та імпорту послуг України у динаміці / Б. М. Пунько, Н. М. Кошарська // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць / ред. кол. : І. Д. Пасічник, О. І. Дем'янчук. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. – Випуск 24. – С. 286–290.

УДК 339.9: 658

JEL Classification: F43

Богдан Михайлович Пунько,

доктор економічних наук, професор Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького,

Наталія Михайлівна Кошарська,

аспірантка кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ВАРТІСНИХ ОБСЯГІВ ЕКСПОРТУ ТА ІМПОРТУ ПОСЛУГ УКРАЇНИ У ДИНАМІЦІ

Розраховано зовнішньоторговельний баланс (сальдо) з країнами; зовнішньоторговельний оборот зовнішньої торгівлі по країнах; відносну частку країн у експорті, імпорті послуг та у зовнішньоторговельному балансі України. Зроблено аналіз сальдо і встановлено, з якими країнами додатне сальдо, а з якими від'ємне. Визначено пріоритет імпорту над експортом, сформульовано пропозиції стосовно досягнення додатного сальдо балансу з тими країнами, з якими на цей час сальдо від'ємне.

Ключові слова: експорт послуг, імпорт послуг, зовнішньоторговельний баланс (сальдо), зовнішньоторговельний оборот, пріоритет імпорту над експортом.

Богдан Михайлович Пунько,

доктор экономических наук, профессор Львовского национального университета ветеринарной медицины и биотехнологий имени С. З. Гжицкого,

Наталья Михайловна Кошарская,

аспирантка кафедры менеджмента внешнеэкономической деятельности Львовского национального университета ветеринарной медицины и биотехнологий имени С. З. Гжицкого

АНАЛИТИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА СТОИМОСТНЫХ ОБЪЕМОВ ЭКСПОРТА И ИМПОРТА УСЛУГ УКРАИНЫ В ДИНАМИКЕ

Рассчитано внешнеторговый баланс (сальдо) со странами; внешнеторговый оборот внешней торговли по странам; относительную долю стран в экспорте, импорте услуг во внешнеторговом балансе Украины. Сделан анализ сальдо и установлено, с какими странами положительное сальдо, а с какими отрицательное. Определен приоритет импорта над экспортом, сформулированы предложения по достижению положительного сальдо баланса с теми странами, с которыми в настоящее время сальдо отрицательное.

Ключевые слова: экспорт услуг, импорт услуг, внешнеторговый баланс (сальдо), внешнеторговый оборот, приоритет импорта над экспортом.

Bohdan Myhailovych Punko,

Doctor of Economics, professor of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnology named after S. Z. Gzhitskyi,

Nataliia Myhailivna Kosharska,

graduate student of Department of Management of Foreign Economic Activities of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnology named after S. Z. Gzhitskyi

DYNAMIC ANALYTICAL ASSESSMENT OF VALUE OF EXPORTS AND IMPORTS OF SERVICES IN UKRAINE

Of Calculated trade balance (surplus) with countries, the foreign trade turnover of the countries, the relative share of the export, import services in the foreign trade balance of Ukraine. The analysis of the balance and found countries with which the surplus, and with which it is negative. Defined priority of imports over exports, makes proposals to achieve surpluses with countries with which the balance is now negative.

Keywords: services exports and imports of services trade balance (surplus), the foreign trade turnover, the priority of imports over exports.

Постановка проблеми. Здійснення статистичних розрахунків показників зовнішньої торгівлі послугами України з іншими країнами має прикладне значення для економіки. Зроблений детальний аналіз цих показників дозволяє визначити пріоритет імпорту над експортом, а це, своєю чергою, дозволяє сформулювати економічні пропозиції, на національному рівні економіки, стосовно досягнення додатнього сальдо балансу.

Аналіз останніх досліджень. Автором приділяється значна увага дослідженню практичних питань, які стосуються мікроекономічних та макроекономічних аспектів зовнішньоекономічної діяльності України. Зокрема: стратегічний аналіз Івано-Франківської області у контексті активізації конкурентоздатності в умовах зовнішньоекономічної діяльності; теоретико-методологічні та прикладні основи маркетингової політики у зовнішньоекономічній діяльності; показниково-статистична оцінка та економіко-математичне моделювання розвитку національної економіки у глобальному економічному середовищі; об'єктивні критерії зростання відкритості та прагматичності національної економіки у глобальному економічному середовищі; паритетно-порівняльний статистичний аналіз рівнів доходу і купівельної спроможності в столицях світу; емпіричні дослідження причинно-наслідкових зв'язків на глобальному рівні економіки; алгоритм пошуку ефективних торговельних форм і методів активізації й оптимізації зовнішньоекономічної діяльності України; регулювання світової економіки на засадах ефективного посткризового реформування та український контекст; емпірична оцінка макроекономічних наслідків від «сотівської» участі економіки України за 2008–2009 роки; базис видової різноманітності зовнішньоекономічної діяльності та орієнтири експортної спеціалізації економіки України; стратегічні орієнтири розвитку національної економіки в глобальному середовищі; аналітична оцінка наслідків зовнішньоекономічної діяльності у макроекономічних результатах економіки України; порівняльна статистична оцінка взаємозв'язку чинників та результативних показників економічної участі України у СОТ [1–13]. Ця стаття є логічним продовженням зазначених виконаних наукових досліджень.

Мета статті. Розрахувати такі показники: зовнішньоторговельний баланс (сальдо) з країнами; зовнішньоторговельний оборот (ЗТО) зовнішньої торгівлі по країнах; відносну частку країн у експорті, імпорті послуг та у зовнішньоторговельному балансі України. Зробити аналіз сальдо (балансу) і встановити з якими країнами додатне сальдо, а з якими від'ємне. Встановити, чи є пріоритет імпорту над експортом? Сформулювати пропозиції стосовно досягнення додатнього сальдо балансу з тими країнами, з якими на цей час сальдо від'ємне.

Виклад основного матеріалу. Пояснення термінів і показників:

- зовнішньоторговельний баланс (сальдо) з країнами – різниця вартісних обсягів експорту та імпорту;
- зовнішньоторговельний оборот по країнах – сума вартісних обсягів експорту та імпорту;
- додатне сальдо – переважання експорту над імпортом, і навпаки, від'ємне сальдо – переважання імпорту над експортом;

- частка експорту, імпорту, зовнішньоторговельного обороту (Е %, І %, ЗТО %) – частка у % експорту, імпорту і зовнішньоторговельного обороту зовнішньої торгівлі у структурі відповідних показників по країнах.

Дані показників експорту та імпорту послуг у 2001, 2005 та 2012 рр. заносимо у табл. 1. Для прикладу взяті показники вартісних обсягів експорту та імпорту послуг України з такими країнами: Російська Федерація, Велика Британія, Німеччина, США, Латвія, Литва, Естонія, Польща.

Розрахунки передбачених показників подані в табл. 2–6.

Таблиця 1
Показники вартісних обсягів експорту та імпорту послуг України по країнах за 2001, 2005 та 2012 рр.,
у млн. \$ США

Країна	Експорт			Імпорт		
	2001	2005	2012	2001	2005	2012
Російська Федерація	2061,5	2574,5	5376,5	196,6	436,7	995,9
Велика Британія	138,0	300,2	742,4	88,9	271,3	705,2
Німеччина	106,2	185,8	463,9	63,1	171,3	525,9
США	124,0	281,4	738,4	278,5	306,8	345,0
Латвія	11,7	39,8	57,0	20,2	13,0	41,2
Литва	11,5	12,6	31,5	2,3	6,7	31,7
Естонія	3,9	12,9	19,6	3,7	8,5	47,1
Польща	28,3	62,2	141,8	34,1	77,0	17,6
Разом	2485,1	3469,4	7571,1	687,4	1291,3	2709,6

Джерело: статистичні щорічники

Таблиця 2

Розрахунок показників експорту та імпорту послуг України по країнах за 2001 р., у млн. \$ США та %

Країна	БС	ЗТО	Е%	І %	ЗТО %
Російська Федерація	1864,9	2258,1	83,0	28,6	71,2
Велика Британія	49,1	226,9	5,6	12,9	7,2
Німеччина	43,1	169,3	4,3	9,2	5,3
США	-154,5	402,5	5,0	40,5	12,7
Латвія	-8,5	31,9	0,5	2,9	1,0
Литва	9,2	13,8	0,5	0,3	0,4
Естонія	0,2	7,6	0,2	0,5	0,2
Польща	-5,8	62,4	1,1	5,0	2,0
Разом	1797,7	3172,5	100	100	100

Джерело: розраховано автором

Таблиця 3

Розрахунок показників експорту та імпорту послуг України по країнах за 2005 р., у млн. \$ США та %

Країна	БС	ЗТО	Е%	І %	ЗТО %
Російська Федерація	2137,8	3011,2	74,2	33,8	63,3
Велика Британія	28,9	571,5	8,7	21,0	12,0
Німеччина	14,5	357,1	5,4	13,3	7,5
США	-25,4	588,2	8,1	23,8	12,4
Латвія	26,8	52,8	1,1	1,0	1,1
Литва	5,9	19,3	0,4	0,5	0,4
Естонія	4,4	21,4	0,4	0,7	0,4
Польща	-14,8	139,2	1,8	6,0	2,9
Разом	2178,1	4760,7	100	100	100

Джерело: розраховано автором

Таблиця 4

Розрахунок показників експорту та імпорту послуг України по країнах за 2012 р., у млн. \$ США та %

Країна	БС	ЗТО	Е%	І %	ЗТО %
Російська Федерація	4380,6	6372,4	71,0	36,8	62,0
Велика Британія	37,2	1447,6	9,8	26,0	14,1
Німеччина	-62,0	989,8	6,1	19,4	9,6
США	393,4	1083,4	9,8	12,7	10,5
Латвія	15,8	98,2	0,8	1,5	1,0
Литва	-0,2	63,2	0,4	1,2	0,6
Естонія	-27,5	66,7	0,3	1,7	0,6
Польща	124,2	159,4	1,9	0,6	1,6
Разом	4861,5	10280,7	100	100	100

Джерело: розраховано автором

Аналітична оцінка показників. Як показують розрахунки з такими країнами, як Росія, Великобританія, Німеччина, сальдо є додатнім, що свідчить про переважання з цими країнами експорту над імпортом (2001 р.). Переважання імпорту над експортом є характерним таких країн, як США, оскільки сальдо у цих країнах є від'ємним (2001 р.). Однак в останні роки можна побачити зміну сальдо з США з негативного на позитивне, і навпаки, з позитивного на негативне з Німеччиною (2012 р.).

Розрахувавши динаміку відносної частки країн у Е %, І %, ЗТО % у 2001, 2005, 2012 рр., можна побачити, що найбільш тісні експортні зв'язки у 2001 році Україна мала із Російською Федерацією. Однак цей показник знижується у зв'язку із зростанням експортних зв'язків із країнами Заходу. Показники імпорту свідчать про протилежну ситуацію. Зростають імпортні зв'язки із Російською Федерацією, і навпаки, імпорту із США спадає.

Таблиця 5
Динаміка БС та ЗТО у 2001, 2005, 2012 рр., у млн. \$ США та %

Країна	2001		2005		2012		(%) 2005/ 2001		(%) 2012/ 2005	
	БС	ЗТО	БС	ЗТО	БС	ЗТО	БС	ЗТО	БС	ЗТО
РФ	1864,9	2258,1	2137,8	3011,2	4380,6	6372,4	114,6	133,4	204,9	211,6
ВБ	49,1	226,9	28,9	571,5	37,2	1447,6	58,9	251,9	128,7	253,3
Н	43,1	169,3	14,5	357,1	-62,0	989,8	33,6	210,9	-427,6	277,2
США	-154,5	402,5	-25,4	588,2	393,4	1083,4	16,4	146,1	1548,8	184,2
Разом:	1802,6	3056,8	2155,8	4528,0	4749,2	9893,2	119,6	148,1	220,3	218,5

Джерело: розраховано автором

Примітка: РФ – Російська Федерація, ВБ – Велика Британія, Н – Німеччина, США

Таблиця 6
Динаміка відносної частки країн у Е %, І %, ЗТО % у 2001, 2005, 2012 рр.

Країна	2001			2005			2012			± (%) 2005/ 2001			± (%) 2012/ 2005		
	Е%	І%	ЗТО %	Е%	І%	ЗТО %	Е%	І%	ЗТО %	Е%	І%	ЗТО %	Е%	І%	ЗТО %
РФ	83,0	28,6	71,2	74,2	33,8	63,3	71,0	36,8	62,0	- 8,8	- 5,2	- 7,9	- 3,2	3,0	- 1,3
ВБ	5,6	12,9	7,2	8,7	21,0	12,0	9,8	26,0	14,1	3,1	8,1	4,8	1,1	5,0	2,1
Н	4,3	9,2	5,3	5,4	13,3	7,5	6,1	19,4	9,6	1,1	4,1	2,2	0,7	6,1	2,1
США	5,0	40,5	12,7	8,1	23,8	12,4	9,8	12,7	10,5	3,1	-16,7	-0,3	1,7	-11,1	-1,9

Джерело: розраховано автором

Примітка: РФ – Російська Федерація, ВБ – Велика Британія, Н – Німеччина, США

Загальний баланс (сальдо) у 2005 році щодо 2001 р. зріс на 19,6% (2155,8 до 1802,6), у 2012 р. щодо 2005 р. БС зріс на 120,3% (4749,2 до 2155,8). ЗТО у 2005 р. порівняно з 2001 р. зріс на 48,1% (4528,0 до 3056,8), у 2012 р. порівняно з 2005 р. ЗТО зріс на 120,7% (9893,2 проти 4528,0).

Відносна частка експорту у РФ в період з 2001 до 2005 року знизилася на 8,8%, у країнах Заходу (Велика Британія, Німеччина, США) зросла приблизно на 7,3%. У період з 2005 до 2012 року експорт послуг у РФ знизився на 3,2%, в країнах Заходу зріс приблизно на 3,5%.

Відносна частка імпорту із РФ у період з 2001 до 2005 року – 5,2%, Великої Британії і Німеччини зросла на 8,1% й 4,1% відповідно, із США знизилася на 16,7%. У період з 2005 до 2012 року імпорт послуг із РФ зріс на 3,0%, Великої Британії – 5,0 і Німеччини – 6,1%, а із США знизився на 11,1%.

Відносна частка ЗТО у період з 2001 до 2005 року із РФ та США знизилася – 7,9% та – 0,3% відповідно, з Німеччиною й Великою Британією зросла на 2,2 і 4, % відповідно. У період з 2005 до 2012 року ЗТО із РФ, США знизився на 1,3 та 1,9%. Із Великою Британією і Німеччиною зріс за цей же період на 2,1% відповідно.

Висновки. Здійснення статистичних розрахунків зовнішньоторговельного балансу (сальдо) з країнами; зовнішньоторговельного обороту зовнішньої торгівлі по країнах; відносної частки країн у експорті, імпорті послуг та у зовнішньоторговельному балансі України має прикладне значення для економіки. Зроблений детальний аналіз сальдо дозволяє встановити країни, з якими воно додатне, а з якими від'ємне. Тобто визначити пріоритет імпорту над експортом, а це, своєю чергою, дозволяє сформулювати економічні пропозиції на національному рівні економіки стосовно досягнення додатного сальдо балансу з тими країнами, з якими на цей час сальдо від'ємне.

З точки зору моделі суспільних витрат або суспільної економіки, від'ємне сальдо торгівлі негативно впливає на економіку й суспільний добробут громадян. Для покращення балансу з цими країнами потріб-

но здійснити низку економічних заходів: покращувати конкурентоспроможність послуг; розширювати асортимент послуг; залучати іноземні інвестиції в розвиток сфери послуг; розвивати і запроваджувати інноваційні технології у сферу послуг; здійснювати маркетингові дослідження ринків, які характерні для спеціалізації економіки України у плані надання послуг; вести пошук нових ефективних партнерів ЗЕД у згаданих країнах (США, Німеччина); здійснювати відповідні протекціоністські й диверсифікативні заходи у цих країнах.

Література:

1. Пунько Б. М. Стратегический анализ Ивано-Франковской области в контексте активизации конкурентоспособности и внешнеэкономической деятельности / Б. М. Пунько, И. Б. Смолинец // Доклад XI международной научно-практической конференции «Научная дискуссия: вопросы экономики и управления». – Москва, 2013. – 11 с.
2. Пунько Б. М. Теоретико-методологічні та прикладні основи маркетингової політики у зовнішньоекономічній діяльності // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право): наук. журн. / Б. М. Пунько. – К. : НАУ, 2012. – № 2. – С. 185–191.
3. Пунько Б. М. Показниково-статистична оцінка та економіко-математичне моделювання розвитку національної економіки у глобальному економічному середовищі // Наук. журнал Інституту суспільної трансформації «Економічний часопис – XXI» / Б. М. Пунько. – К., 2012. – № 3–4. – С. 12–15.
4. Пунько Б. М. Об'єктивні критерії зростання відкритості та прагматичності національної економіки у глобальному економічному середовищі // Матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф. : Конкурентоспроможність в умовах глобалізації: реалії, проблеми та перспективи / Б. М. Пунько. – КІБІТ, Житомирська філія. – Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – С. 6–20.
5. Пунько Б. М. Паритетно-порівняльний статистичний аналіз рівнів доходу і купівельної спроможності в столицях світу // Матеріали XII-ої Всеукр. наук. – практ. конф. : Статистична оцінка соціально-економічного розвитку / Б. М. Пунько, Ю. С. Христук. – Хмельницький, 2012. – С. 29–37.
6. Пунько Б. М. Емпіричні дослідження причинно-наслідкових зв'язків на глобальному рівні економіки. Науковий журнал Інституту суспільної трансформації «Економічний часопис – XXI». – К., 2012. – № 1–2. – С. 5–8.
7. Пунько Б. М. Алгоритм пошуку ефективних торговельних форм і методів активізації й оптимізації зовнішньоекономічної діяльності України // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право) : наук. журн. / Б. М. Пунько. – К. : НАУ, 2011. – № 4. – С. 118–125.
8. Пунько Б. М. Регулювання світової економіки на засадах ефективного посткризового реформування та український контекст // Вісник Тернопільського національного університету / Б. М. Пунько. – Тернопіль, 2011. – Вип. 5–2. – С. 235–249.
9. Пунько Б. М. Емпірична оцінка макроекономічних наслідків від «сотівської» участі економіки України за 2008–2009 роки // Збірник наукових праць ЛНУ імені Івана Франка / Б. М. Пунько. – Львів, 2011. – Вип. 24. – С. 342–347.
10. Пунько Б. М. Базис видової різноманітності зовнішньоекономічної діяльності та орієнтири експортної спеціалізації економіки України // Вісник Львівського університету. Серія «Економічна» / Б. М. Пунько. – Львів, 2011. – Вип. 45. – С. 49–62.
11. Пунько Б. М. Стратегічні орієнтири розвитку національної економіки в глобальному середовищі // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право) : наук. журн. / Б. М. Пунько. – К. : НАУ, 2011. – № 3. – С. 47–55.
12. Пунько Б. М. Аналітична оцінка наслідків зовнішньоекономічної діяльності у макроекономічних результатах економіки України // Конкурентоспроможність в умовах глобалізації: реалії, проблеми та перспективи: Матеріали п'ятої міжнародної науково-практичної конференції / Б. М. Пунько / за ред. Саух І. В. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – С. 14–24.
13. Пунько Б. М. Порівняльна статистична оцінка взаємозв'язку чинників та результативних показників економічної участі України у СОТ // Статистична оцінка соціально-економічного розвитку: Збірник текстів доповідей за матеріалами 11-ої Всеукраїнської наук. – практ. конф., 20 травня 2011 р. / Б. М. Пунько. – Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2011. – С. 26–31.